

А. Л. НЕЧИТАЙЛО

**Находження у фонди
Інституту археології АН УРСР**

За першу половину 1975 р. до фондів Інституту археології АН УРСР надійшла 21 колекція (№ 766—789) матеріалів, що походять з розкопок та розвідок, проведених науковими працівниками в 1950, 1956, 1958, 1962, 1963, 1969—1974 рр. у Київській, Чернігівській, Сумській, Черкаській, Дніпропетровській, Миколаївській, Запорізькій, Кримській, Хмельницькій, Чернівецькій областях, а також зі зборів 1946—1958 рр. О. О. Попка на Чернігівщині.

Група I. До неї входять 19 колекцій з таких пам'яток: трипільських (Чапаївка і Процев), чорноліської культури (Суботів), ранньоскіфського часу (Жаботин), античних некрополів (Ольвія, Золоте), поселення і могильника зарубинецької культури (Завадівка), ранньослов'янського поселення (Рашків) і середньовічного (Озаричі), а також із замщів в Суботові та Чигирині і фортеці в Студенцях. Сюди ж включено і матеріали розвідок.

Колекція № 768 налічує 1922 предмети з розкопок 1972 р. пізньотрипільського поселення (етап С I) в с. Чапаївці Києво-Святошинського району Київської області (правий берег Дніпра, урочище Церковщина) (керівник робіт В. О. Круц). Серед знахідок переважають фрагменти кераміки, виробів з кременю і кісток дуже мало. Посуд представлений горщиками, амфорами, кратерами, глечиками, кубками і мисками. Є велика кількість фрагментів посуду софіївського типу та пластика.

Колекцію № 769 становлять матеріали (320 предметів) трипільського поселення лукашівського типу, яке розташоване за 3 км на північ від с. Процев Бориспільського району Київської області в урочищі Косовцьова долина, де вперше в 1973 р. В. О. Круцом було розкопано одне житло. Як і в попередній колекції, тут переважає кераміка: лоцений, «кухонний», розписний посуд; є грузило, антропоморфна статуетка, а також гранітний розтиральник. Значний інтерес становить фрагмент посудини, виготовленої на гончарному круті.

Колекція № 777 включає 55 предметів з розкопок 1972 р. Суботівського городища Чигиринського району Черкаської області (розкопки велись під керівництвом О. І. Тереножкіна і В. А. Іллінської). Крім кераміки I і II ступеня чорноліської культури наявні також кістяні, кам'яні та залізні вироби. Численні фрагменти посуду малобудківського типу.

Колекція № 776 містить 668 знахідок, зібраних під час робіт на ранньоскіфському поселенні Тарасова гора поблизу с. Жаботин Кам'янського району Черкаської області (керівники розкопок — О. І. Тереножкін і В. А. Іллінська). На цій етальонній пам'ятці так званого жаботинського етапу, що є перехідним між кінцем Чорнолісся і пам'ятками старшої журівської групи, виявлена велика кількість фрагментів горщиків, черпаків, корчаг, мисок, в основному з орнаментом. Є окремі знахідки з каменю та кістки.

Колекція № 781 складається з 784 предметів з розкопок 1974 р. на західному схилі Заячої балки у передмісті Ольвії (пачальник Заміського загону Ю. І. Козуб). Серед матеріалів раннього періоду VI—V ст. до н. е. є уламки амфор хіоського виробництва, столова сіроглиняна, червоноглиняна, чернолакова кераміка. Кухонний посуд представлено кружалною і ліпною керамікою. Важливою знахідкою є сіроглиняна урна у вигляді круглої посудини з кришкою. За даними дослідника, така річ вперше виявлена в Ольвії. Серед теракот наявна маска Сілена. З унікального комплексу IV ст. до н. е. до колекції увійшли чернолаковий канфари: один з штампованим орнаментом у вигляді пальмосток, другий з канельованим тулубом. Крім того, є уламки кліків та інші речі. Досить численні фрагменти чернолакової та червоноглиняної кераміки. Серед зраряд праці слід відзначити залізні ножі, керамічне пряслице, грузила.

Колекція № 785 налічує 1296 предметів з античних (некрополь і поселення) та середньовічних (некрополь) пам'яток поблизу с. Золоте Ленінського району Кримської області на березі Казантійської затоки Азовського моря (розкопки провадилися В. М. Корпусовою в 1973 р.). Серед античних знахідок (II ст. до н. е.) — ліпний і кружалний, в тому числі червонолаковий, посуд і амфори; є прикраси, наприклад персні з гранатовими вставками, наявні й знаряддя, рибальські і ткацькі грузила, теракоти.

Надзвичайно цікаві середньовічні речі XIII—XIV ст., а саме предмети особистого вбрання, особливо тканини, позолочені лупниці з діамантовим бісером, а також джуцька монета. На Керченському півострові, за повідомленням керівника розкопок, пам'ятки такого роду відкрито вперше.

Колекція № 778 складається з 113 знахідок, зібраних під час розвідки 1957 р. Є. В. Максимовим на поселенні і могильнику поблизу с. Завадівка Кам'янського району Черкаської області. Колекція в основному включає кераміку зарубинецької культури.

Колекція № 766 в кількості 3814 предметів одержана в результаті дослідження слов'янського поселення біля с. Рацків Хотинського району Чернівецької області (керівник експедиції В. Д. Барап). Найбільш масовий матеріал — кераміка, що поділяється на дві групи: ліпний посуд (горшки, миски, сковороди), який автор датує VII — початком VIII ст. н. е., і гончарний (горшки й миски, прикрашені хвилястим і штампованим орнаментом), що належить до верхнього горизонту XIV ст. Крім того, в колекції є вироби з заліза, бронзи, кістки й скла.

Колекція № 783 представлена матеріалами з розкопок, проведених С. О. Беляєвою в 1971 р. на середньовічному поселенні поблизу с. Озаричі Конотопського району Сумської області. Воно розташоване у заплаві р. Сейм за 2 км вище села, в урочищі Лутиміні Грудки. В її складі — 623 предмети (знаряддя праці та кераміка). Найбільш цікаві фрагменти чавунних казанів, за якими поселення датується другою половиною XIII—XIV ст. Крім того, є невелика група ліпної кераміки пізньозарубинецького часу та доби пізньої бронзи і неоліту.

Колекції № 770, 771 та 773 складають матеріали досліджень замчища й Іллїнської церкви в с. Суботіві Чигиринського району Черкаської області. Розкопки об'єктів проводилися в 1970, 1972—1973 рр. під керівництвом Р. О. Юри. Зібрано 536 речей, в основному глиняний і скляний посуд, кахлі, черепиця, залізні вироби XVII ст. Найяві також окремі фрагменти давньоруського посуду, уламки кераміки зарубинецького часу та доби бронзи.

Колекція № 772 містить 85 предметів з розвідувальних розкопок Р. О. Юри біля Замкової гори в Чигирині Черкаської області. Тут, як і в попередніх колекціях, переважають фрагменти кераміки XVII ст., кахлі, металеві вироби.

Колекція № 774 представлена знахідками з розкопок 1969 р. кам'яної фортеці XVII—XVIII ст. у центрі с. Студениця Кам'янець-Подільського району Хмельницької області (керівник Р. О. Юра). Серед одночасних знахідок — 75 предметів: уламки кераміки з поливою, кахлі, вироби з металів.

Колекція № 775 становлять знахідки (220 предметів) з восьми замчищ, п'яти селищ і монастирща, що виявлені під час археологічних розкопок в 1969 р. на території Вінницької і Хмельницької областей (керівник Р. О. Юра). Більша частина речей належить XIV—XVIII ст. Є фрагменти кераміки трипільської культури і скіфського часу.

Колекція № 782 одержана в результаті дослідження С. О. Беляєвою в 1969, 1971 і 1972 рр. трьох поселень на правому березі р. Сейму в околицях сіл Ляскоубівка (Піщаний кар'єр), Рибне і Озаричі Конотопського району Сумської області. Виявлені матеріали датуються VII—XIV ст. (41 предмет). Крім того, є один неолітичний горщик (Рибне) і один черняхівський (Озаричі).

Колекція № 779 складається з матеріалів розвідок 1950, 1962—1969 рр. Є. В. Максимова у Київській області поблизу сіл Ходосовичі, Щучинка, Пирогове, Селище, Ржищів, Київ та в с. Межиріччі Черкаської області. Знахідки представлені (240 предметів) керамікою і кам'яними виробами, що датуються часом від доби ранньої бронзи до початку I тисячоліття н. е.

Колекція № 787 представлена матеріалами розвідок по р. Орслі в Дніпропетровській і Харківській областях, що проводились експедицією «Дніпро — Донбас» під керівництвом Д. Я. Телегіна в 1969—1973 рр. У колекції 7645 знахідок широкого хронологічного діапазону, в основному вироби з кременю та кераміки. Найбільш ранні з них належать до пізнього палеоліту і неоліту, серед найпізніших — ранньослов'янський і середньовічний посуд.

Колекція № 767 налічує 705 предметів, зібраних в 1946—1958 рр. О. О. Попком поблизу Чернігова. Тут представлено здебільшого фрагменти глиняного посуду культури багатоваликівської кераміки, тишинецької і комарівської культур, а також доби раннього заліза і раннього середньовіччя. Деяко ширший асортимент знахідок Київської Русі.

Група II. В її складі — дві колекції, одержані експедицією під керівництвом В. І. Бідзілі при розкопках курганів у 1971 і 1972 рр. на новобудовах Запоріжжя.

Колекція № 784 включає матеріали (80 предметів) з кургану Висока Могила і ще двох насипів цієї групи, розташованих на захід від с. Балки Васильківського району Запорізької області. Серед інвентаря ямної культури — глиняний посуд, мідний ніж, кістяні проколки і молоточкоподібні шпильки. В числі предметів катакомбної культури — кам'яні шліфовані сокири і розтиральники, дерев'яний посуд та унікальна знахідка — дерев'яне рало. Сюди ж входили і найважливіші киммерійські комплекси Високої Могили, які передані до Київського державного історичного музею.

Колекція № 786 містить 256 предметів. Це матеріали розкопок курганних груп I, II, III на землях радгоспів «Степовий» і «Дніпровський» поблизу с. Заповітне Кам'янсько-Дніпровського району Запорізької області (керівник загону В. В. Отрошенко). З 16 курганів надійшли кераміка, кістяні й бронзові вироби ямних, зрубних пам'яток і культури багатоваликівської кераміки. Крім того, є цікавий киммерійський набір сіро-лощеного посуду, біметалевий кинджальчик і бронзові підвіски у вигляді дзвіночків. Численні скіфські речі IV ст. до н. е.; невелику групу складають сарматські знахідки. До колекції також входять матеріали з могил кочівників X—XII ст.